

professional activity. Hence, it is obvious that both sides need each other. However, traditional means of mass information and mobilization no longer resonate with the digital media generation. Social networks come to the fore, specifically the Chinese platform TikTok. It has a high potential for dissemination of information and popularization of trade union organizations. The main purpose of this research paper is to explore the agenda for the relevant subject matter in this application. The main method is content analysis. Search requests were made using the following keywords: trade union (English language), związek zawodowy (Polish language) and profspilka (Ukrainian language). This way let us to expand the meaning and strengthen the weight of the results. Among other things, thematic content, content producers and means for its formation are determined. In conclusion, trade union organizations have already noticed the potential of the platform for communication with young people. Nonetheless, they have just begun to introduce this audience to their activities.

Keywords: trade unions; TikTok; effective communications; young people

Надійшла до редакції 16 квітня 2024 року

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

УДК 027.7:[025.171:629.7](477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2024.4(333).33-39

Людмила Божук,

кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри історії та документознавства
Національного авіаційного університету,
e-mail: lvbozhuk@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3883-5997>

Тетяна Курченко,

кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри історії та документознавства
Національного авіаційного університету,
e-mail: t.kurchenko@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2704-6482>

Фонд цінних та рідкісних видань бібліотек авіаційних університетів України

У статті проаналізовано й узагальнено особливості формування фондів цінних та рідкісних видань у бібліотеках вітчизняних закладів вищої освіти, що готують фахівців для цивільної авіації.

Стаття має на меті поінформувати науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, широкого загалу про важливий ресурс цінних та рідкісних видань, що перебувають на зберіганні у фондах науково-технічних бібліотек українських закладів вищої освіти авіаційного профілю.

Досліджено колекції цінних та рідкісних видань, зосереджених у бібліотеках ЗВО авіаційного профілю: Національного аерокосмічного університету ім. М. С. Жуковського "Харківський авіаційний інститут", Національного авіаційного університету, Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського".

Проаналізовано специфіку формування й організації відкритого доступу до інформаційного потенціалу, що містить колекції рідкісних видань, як елемента інформаційних ресурсів університетських бібліотек.

Подано рекомендації щодо вдосконалення роботи науково-технічних бібліотек із формування системи відкритого доступу та опіки над цінними документами.

Ключові слова: національна культурна спадщина; фонд цінних та рідкісних видань; література авіаційного профілю; авіаційні фахівці

Постановка проблеми. Питання захисту, актуалізації й популяризації історико-культурної спадщини є надзвичайно важливими, адже це засіб ідентифікації нації, елемент її консолідації, свідоцтво культурного внеску у світовий цивілізаційний процес. Серед культурного спадку нашого народу є унікальні пам'ятки, сконцентровані у фондах бібліотек, архівів, музеїв, що

потребують ґрунтовного вивчення, захисту й популяризації серед української спільноти та поза її межами.

До знакових пам'яток національного культурного надбання належать цінні видання, рідкісні зразки друку, пам'ятки писемності, що локалізуються у бібліотечних установах України. Процес створення відділів цінних або рідкісних

видань у великих бібліотеках передбачав відбір книг у загальних фондах і формування особливої системи захисту важливих пам'яток. У другій половині ХХ ст. наукові бібліотеки закладів вищої освіти розпочали процес ревізії фондів і виокремлення з них цінних видань. Додатковим критерієм цінності слугувала тематична належність книг до основного профілю закладу освіти.

У період, коли вітчизняні наукові бібліотеки розпочали відбір із фондів особливо цінних видань, цей процес торкнувся й книгозбірень інститутів авіаційного профілю. Заходи мали на меті збереження цінних видань з авіаційної тематики як складової частини історико-культурного надбання, встановлення над цими фондами особливої опіки та забезпечення навчального процесу профільною літературою.

Досвід організації спеціальних фондів рідкісної та цінної літератури у ЗВО авіаційного профілю є доволі цікавим в історичному та сучасному контекстах. Сьогодні, на тлі повномасштабного вторгнення РФ і загрози втрати вітчизняної історико-культурної спадщини, поглибилося розуміння непересічної цінності таких видань для розвитку авіаційної науки й практики, якісної підготовки фахівців, збереження цінного інформаційного потенціалу для майбутніх науковців і дослідників.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми формування фондів рідкісних та цінних видань у вітчизняних бібліотеках постійно привертають увагу науковців і практиків бібліотечної справи. Вагомий внесок у дослідження окресленого питання зробили О. Будецька, Л. Дубровіна, О. Гальченко, Я. Ісаєвич, Г. Ковальчук, Ю. Калініна-Симончук, Л. Лисенко, Л. Муха, Н. Пасмор, Л. Рогальчук, О. Шевчук, О. Щербина та інші.

Найближчим до теми запропонованої розвідки є науковий доробок авторів, які досліджували формування зазначених фондів у бібліотеках ЗВО, зокрема Т. Белякової [1], О. Олейник і С. Стихар [4] О. Харитоненко [10], а також бібліографічні покажчики до фондів Наукової бібліотеки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Національного університету "Запорізька політехніка", Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова тощо.

Співавторка запропонованої статті Т. Курченко досліджувала проблеми доступу до фонду цінних видань Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету та особливостей його використання [3].

Водночас процес формування, доступу та зберігання фондів цінних видань у бібліотеках ЗВО авіаційного профілю досі не становив предмета спеціального дослідження.

Мета статті — дослідити особливості формування фондів цінних і рідкісних видань та організації роботи з ними в закладах вищої освіти, що готують фахівців у сфері цивільної авіації.

Відповідно до мети було досліджено колекції цінних та рідкісних видань, зосереджених у бібліотеках ЗВО IV рівня акредитації авіаційного профілю, зокрема Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського "Харківський авіаційний інститут" та Національного авіаційного університету. Не можна оминати увагою й колекцію рідкісних і цінних видань Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", адже саме у цьому закладі було започатковано систему національної авіаційної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. З кінця ХІХ ст. Україна долучилася до процесу становлення світової авіації. На теренах нашої країни народилася плеяда блискучих вітчизняних авіаконструкторів, льотчиків, піонерів космічної техніки.

Від першого авіаційного гуртка в Київській політехніці бере початок система підготовки кваліфікованих кадрів, що остаточно сформувалася в Україні у 1930-х рр. і відтоді забезпечує фахівцями вітчизняну авіаційну галузь. У 1930 р. було засновано Харківський авіаційний інститут, а 1933 р. від Київського політехнічного інституту, що тривалий період був центром тяжіння закоханих в авіацію інженерів, відокремилася нова спеціалізована структура — Київський авіаційний інститут (КАІ).

Одночасно із першими вітчизняними авіаційними закладами вищої освіти формувались і їхні наукові бібліотеки. У бібліотеці Київської політехніки, що стояла у витоків підготовки авіаційних кадрів в Україні, свого часу було зібрано чимало профільної авіаційної літератури, частиною якої ще у 1930-х рр. інститут ділився із новоствореними закладами освіти, зокрема КАІ. Фонди комплектували виданнями авіаційного профілю, вітчизняними та зарубіжними підручниками з інженерних спеціальностей, монографічною літературою, авіаційною періодикою. Окремі унікальні видання передавали бібліотекам освітніх закладів їхні викладачі, поміж яких — провідні науковці, що уславили українську науку і за межами країни: В. Бобров, М. Кравчук, С. Серенсен, І. Штаєрман, В. Челомей, Т. Башта, О. Кухтенко, О. Пеньков та інші.

Нині більшість рідкісних та цінних видань авіаційної тематики зберігається у складі відповідних колекцій зазначених ЗВО.

Важливим джерелом для пошуку й вивчення рідкісних та цінних видань у фондах *Науково-*

технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" (НТБ КПІ) є її вебсайт. Бібліотека надає віддалений доступ для ознайомлення з фондами й колекціями та відкритий доступ для користування електронним каталогом.

Фонд рідкісних і цінних документів НТБ КПІ має чітку структуру:

1. *Унікальні книжкові видання*. Колекція охоплює 19 додаткових напрямів, у яких, окрім підручників і посібників (російською, англійською, французькою, німецькою мовами), репрезентовано колекції книжкових знаків, мініатюрних книг, україномовних технічних видань 1920—1930-х рр., літографії, стародруки.

2. *Іноземні та вітчизняні стародруки* — 101 запис, що охоплює, зокрема, посібники й підручники, видані упродовж 1732—1858 рр.

3. *Літературу з історії КПІ* репрезентовано 24 додатковими напрямками, серед яких наявні видання з історії авіації (1948—2021).

4. *Колекція мініатюрних видань* — 728 джерел (1936—2021).

5. *Колекція літографованих навчальних посібників* — 260 записів, найдавніший з яких датовано 1862 р.

6. *Науково-технічні періодичні видання XIX — початку XX ст.*

7. *Приватні колекції, подаровані професорами та студентами університету впродовж XX—XXI ст.* [9].

Фахівці НТБ КПІ створили та підтримують цифровий ресурс, який надає віддалений доступ до понад 300 цифрових об'єктів (наукові праці, навчальні посібники вчених інституту, фотодокументи та колекція книжкових знаків, які збереглися на сторінках видань тощо). Інформаційний ресурс упорядкований, складається з 10 тематичних колекцій, супроводжених бібліографічним описом та анотацією, поміж яких: "Стародруки", "Періодика" (видання XIX — початку XX ст.), "Книжкові видання після 1830 р.", "Рукописи" (рукописні документи та матеріали XIX—XX ст.), "Літографовані видання" (особливий вид поліграфічної продукції XIX — першої половини XX ст., що зберігся в невеликій кількості примірників) тощо [11].

Зазначені колекції становлять лише частину інформаційного ресурсу рідкісних та цінних документів бібліотеки. Основний масив цих видань зберігається у фондах, які доступні для науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти університету в окремій читальній залі. Крім того, потрібну літературу можна замовити

через вебсайт НТБ в електронному каталозі "Каталог+", однак ця послуга доступна лише студентам і працівникам КПІ. Щодо інших зацікавлених користувачів, то для отримання доступу до рідкісних та цінних видань слід придбати читачький абонемент "Бібліотека". Умови користування НТБ та її інформаційними ресурсами у відкритому доступі подано на сайті в рубриці "Часті запитання" [13].

Своєрідним довідником щодо фонду зазначених документів НТБ КПІ є розміщений на сайті в рубриці "Фонди та колекції" буклет "Рідкісні та цінні видання Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського".

Бібліотека представлена й веде активну роботу з популяризації рідкісних та цінних видань у соціальних мережах, зокрема ютубі, фейсбуці (на сторінці "Стародруки Київської політехніки").

Основу фонду цінних та рідкісних видань сучасної *Науково-технічної бібліотеки Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського "Харківський авіаційний інститут"* (НТБ ХАІ) становлять видання авіаційної тематики [7]. Щоправда, під час формування фонду до нього потрапило чимало художньої літератури вітчизняних і закордонних авторів, починаючи з кінця XIX ст., зокрема ювілейних і прижиттєвих видань, а також підручників з інженерної справи, теоретичної фізики, механіки, гідравліки, електротехніки, довідкових видань, словників тощо. До складу фонду входять: малотиражні видання, колекція мініатюрних книг, книги періоду Другої світової війни, "Енциклопедичний словник Брокгауза і Єфрона", репринтні й факсимільні видання. Серед рідкісних та цінних видань — праці М. Жуковського "К вопросу о разрезании вихревых шнуров" (1894), "О парении птиц" (1922); Г. Проскури "Теоретические основы авиации и воздухоплавания" (1925); журналі "Техника воздушного флота" (1927—2008); щорічні комплекти газети "За авіаційні кадри" (1974—2020), видані в ХАІ, тощо.

Фонд рідкісних та цінних видань НТБ ХАІ налічує 5290 примірників, з яких література авіаційної тематики становить приблизно 50% [7]. Особливість формування фонду полягає в тому, що свого часу його відбирали із залишків літератури довоєнної комплектації. Значну кількість загального фонду НТБ університету, а отже, й чимало літератури авіаційної тематики довоєнного періоду, було знищено в роки Другої світової війни під час бомбардувань Харкова.

Загальний фонд бібліотеки нині становить майже мільйон видань, його продовжують

формувати й розвивати як багатогалузевий і багатовидовий ресурс, що забезпечує інформаційний супровід усіх напрямів діяльності ЗВО.

У структурі НТБ ХАІ створено відділ рідкісної та цінної книги, а також окрему читальню залу, що функціонує як сектор у складі відділу обслуговування науково-технічною літературою. Умови користування виданнями фонду викладено у "Правилах користування науково-технічною бібліотекою Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського "ХАІ". Зокрема, у пункті 3.1.6 зазначено, що "енциклопедії, рідкісні та цінні видання, альбоми, одиничні екземпляри, література підвищеного попиту, видання на електронних носіях, а також матеріали, отримані по міжбібліотечному абонементу (МБА), видаються в режимі читального залу. Кількість документів, які видаються в читальних залах бібліотеки, не обмежується" [5].

Фахівці відділу формують базу даних "Рідкісні та цінні видання", яка доступна в електронному каталозі (ЕК) та у віддаленому доступі на вебсайті бібліотеки. Крім цифрових аналогів навчальних і методичних посібників, виданих в університеті, до складу електронної бібліотеки увійшли: копії авторефератів дисертацій і дисертацій, захищених у ЗВО; звітів щодо проведених науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; підручників, монографій, статей зі збірників наукових праць і періодичних видань університету, рідкісних і цінних видань; видання на CD; мережеві електронні документи (майже 8000 одиниць). У межах ЕК фахівці створюють проблемно-орієнтовані бази даних "Літальні апарати" та "Праці співробітників університету", що є унікальними бібліографічними продуктами, виданими на паперових носіях, та електронні інтерактивні повнотекстові бібліографічні покажчики, розміщені на вебсайті бібліотеки.

Фонд цінних та рідкісних видань є оцифрованим. Електронна версія обраного документа надходить в електронний кабінет користувача через службу електронного доставляння документів із локальним і віддаленим доступом до повних текстів документів, уміщених в електронній бібліотеці університету.

НТБ ХАІ є учасником загальноміських проєктів "Електронний зведений каталог періодичних видань, що надійшли до провідних бібліотек міста Харкова"; "Зведений каталог бібліотек Харкова — 7 бібліотек міста, що використовують АБС "УФД/Бібліотека"; "Метабібліографія Харківщини"; "Бібліотечна енциклопедія Харківщини"; "Єдина картка користувача бібліотек Харкова" [2]. Це передбачає вільний доступ до фондів і

зовнішніх електронних інформаційних ресурсів у локальних мережах бібліотек користувачам, які приєдналися до проєкту, тобто можливість замовити електронну версію документа із фонду цінних та рідкісних видань мають усі читачі харківських бібліотек — учасниць проєкту.

Варто зауважити про незручність пошуку інформації щодо цінних та рідкісних видань у базі ЕК, оскільки вона відкривається не одразу, а отже потребує наполегливості, аби знайти фонд серед інших ресурсів каталогу.

Дослідження організації системи доступу до фондів цінних видань в інших бібліотеках ЗВО зміцнило авторок статті на думці, що бібліотекам варто мати окремий ЕК для цього інформаційного ресурсу, який би одразу "впадав в око" пересічним користувачам.

Один зі значущих масивів рідкісних видань авіаційної тематики, яким активно послуговуються дослідники, зберігається в *Науково-технічній бібліотеці Національного авіаційного університету (НТБ НАУ)*. Це одна з найбільших бібліотек ЗВО Києва зокрема та в галузі цивільної авіації України загалом. Фонди книгозбірні, заснованої 1947 р. на базі факультетських бібліотек навчального закладу, нині налічують понад два мільйони видань із різних галузей знань, науки та культури. Фонд цінних та рідкісних видань є частиною основного фонду НТБ НАУ та містить понад 900 примірників переважно авіаційної тематики, поміж яких — унікальні книги з повітроплавання, видані у 1890—1925 рр., наукові праці М. Жуковського, література з проєктування, експлуатації, ремонту літаків 1930—1940-х рр., художні твори кінця ХІХ ст. [8]. Формування фонду розпочалося в повоєнний період, майже від створення бібліотеки, шляхом інспекції книжкових зібрань і виокремлення найцінніших видань. Деякі примірники потрапили в бібліотеку з книжкової колекції авіаційного факультету Київського політехнічного інституту, від якого, як зазначалося, Київський авіаційний інститут відокремився як самостійний навчальний заклад. Література, що входить до складу фонду, видана українською, російською, німецькою, англійською, французькою мовами та охоплює період від 1897 р. до 1970-х рр.

Зазначимо, що у структурі НТБ немає окремого відділу, який здійснює описку над цінними та рідкісними виданнями. Умови доступу й роботи з виданнями із зазначеного фонду оприлюднено у "Правилах користування Науково-технічною бібліотекою Національного авіаційного університету" (2011). Одноразово чита-

чеві може бути видано в офлайн-користування не більше одного документа з фонду цінних та рідкісних видань, а резервувати його можна не більше ніж на п'ять днів. Право на роботу з оригіналами документів зазначеного фонду має лише науково-педагогічний склад університету [6]. На жаль, фонд не має окремого приміщення для зберігання, через що цінні видання розміщені в одній із загальних фондосховищ бібліотеки на окремих стелажах, що перебувають у зоні візуального контролю бібліотекаря.

У 2018 р. зусиллями фахівців НТБ НАУ було розроблено ретроспективний бібліографічний покажчик до частини фонду цінних та рідкісних видань. У першій частині зібрано інформацію про 336 документів, що побачили світ наприкінці XIX ст. і до 1940 р. включно. Видання містить хронологічний, іменний, алфавітно-предметний покажчики та покажчик назв [12]. Нині колектив науковців бібліотеки працює над другою частиною покажчика, яка міститиме інформацію щодо літератури повоєнної доби. Видання має суттєво спростити пошук потрібної інформації та забезпечити доступ читачів до цікавого й науково значущого інформаційного ресурсу.

До лютого 2023 р. дістати доступ до документів також можна було через електронну мультимедійну бібліотеку цінних та рідкісних видань, розміщену на вебсайті НТБ НАУ в режимі 24/7. Проте під час введення в дію нової версії сайту бібліотеки через технічні причини частину баз даних було втрачено. Збій призвів до знищення електронної мультимедійної бібліотеки цінних та рідкісних видань, яку у старій версії вебсайту було виділено в окремий ресурс з окремою пошуковою системою й оцифрованими копіями документів. Усі видання було оцифровано у форматі djvu, який наразі не підтримується новою версією вебсайту. Постала нагальна потреба повторного оцифрування фонду з подальшим розміщенням електронних копій у новому форматі на вебсайті НТБ НАУ. Наразі для зацікавлених користувачів можливий лише офлайн-доступ до примірників фонду цінних та рідкісних видань у читальній залі під контролем бібліотечного працівника, а пошук інформації щодо

потрібних видань відбувається за допомогою традиційного каталогу в паперовій формі.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу визначити склад, умови доступу та організації роботи з фондами цінних та рідкісних видань у наукових бібліотеках ЗВО, що готують фахівців для цивільної авіації, та зробити такі висновки:

1. Попри те, що обрані для дослідження науково-технічні бібліотеки ЗВО авіаційного профілю містять у складі фондів рідкісну літературу, вкрай необхідну для якісної підготовки кадрів, не всі установи мають у структурі спеціалізований підрозділ, що опікується формуванням фонду цінних та рідкісних видань, забезпечує його зберігання та доступ до нього на базі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

2. Бібліотеки ЗВО авіаційного профілю прагнуть об'єднати зусилля з оцифрування літератури з фондів рідкісних та цінних видань. Зазвичай бібліотечні працівники вдаються до багаторазового оцифрування одних і тих самих видань у складі фондів конкретного закладу (наприклад, художньої літератури, словників, енциклопедій тощо). Заощаджені час і матеріальні ресурси доцільно спрямувати на оцифрування спеціальної літератури авіаційної тематики, користуючись електронними версіями популярних видань із загального міжуніверситетського фонду.

3. Не всі НТБ ЗВО, що готують кадри для цивільної авіації та використовують у навчальному процесі рідкісні фахові видання, організують зберігання зазначених фондів у спеціалізованих приміщеннях і видають літературу для опрацювання в окремих читальних залах з окремими каталогами в паперовій та електронній формах.

На нашу думку, працівники науково-технічних бібліотек ЗВО авіаційного профілю докладають замало зусиль для популяризації цінних та рідкісних видань як в університетському середовищі, так і поза межами закладу.

Вважаємо, що усунення зазначених недоліків може суттєво вплинути на вдосконалення системи зберігання й доступу до цінних та рідкісних фондів, а також привернути увагу до раритетних видань авіаційної тематики, які є справжніми перлинами бібліотечних колекцій.

Список бібліографічних посилань

1. Белякова Т. Книжкові пам'ятки у фондах бібліотек медичних ВНЗ України: історія і сучасний стан. *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 5. С. 21—25.
2. Бібліотека сьогодні. *Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського "ХАІ" : вебсайт*. URL: <https://library.khai.edu/byablyaoteka-sogodnya>.
3. Курченко Т. Є. Інформаційний потенціал та зберігання фонду цінних та рідкісних видань Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету. *Неперервна освіта для сталого розвитку: філософсько-теоретичні контексти та педагогічна практика* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпро, 03—04 грудня 2021 р. Дніпро : Охотнік, 2021. С. 277—279.

4. Олейник С. В., Стихар І. Я. Фонд рідкісних видань як важливий фактор забезпечення науково-дослідної діяльності у вищому навчальному закладі (на прикладі наукової бібліотеки прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника). Івано-Франківськ : Вид-во НБ ДВНЗ, 2015. С. 206—213.
5. Правила користування науково-технічною бібліотекою Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського "ХАІ". *Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського "ХАІ" : вебсайт*. URL: <https://library.khai.edu/pravila-koristuvannya-naukovo-tehnyachnoyu-byablyaotekoynu-pasyaonalnogo-aerokosmyachnogo-unyaversitetu-yam.-m.-ya.-zhukovskogo-haya>.
6. Правила користування Науково-технічною бібліотекою Національного авіаційного університету. *Науково-технічна бібліотека Національного авіаційного університету : вебсайт*. URL: <http://www.lib.nau.edu.ua/about/RulesNew.htm>.
7. Про бібліотеку. *Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського "ХАІ" : вебсайт*. URL: <https://library.khai.edu/pro-byablyaoteku>.
8. Про бібліотеку. *Науково-технічна бібліотека Національного авіаційного університету : вебсайт*. URL: <http://www.lib.nau.edu.ua/about>.
9. Фонди та колекції. *НТБ Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" : вебсайт*. URL: https://www.library.kpi.ua/resources/fondy-ta-kolektsiyi/#special_collections.
10. Харитоненко О. "Репресовані" та "реабілітовані" підручники з колекції Наукової бібліотеки НПУ ім. М. П. Драгоманова. *Вісник Книжкової палати*. 2019. № 8. С. 48—52.
11. Цифрова бібліотека. *НТБ Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" : вебсайт*. URL: <https://dil.kpi.ua/dlibra>.
12. Цінні видання кінця XIX — початку XX ст. З фонду Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету. Ч. 1. Авіація. Повітроплавання (1897—1940) : ретроспективний бібліографічний показник / уклад.: О. П. Шкурко, М. Ф. Семенова, В. Ю. Вахнован ; наук. ред. О. П. Шкурко, ред. перекл. О. М. Акмалдінова ; НТБ НАУ. Київ : НАУ, 2018.
13. Часті запитання. *НТБ Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" : вебсайт*. URL: <https://www.library.kpi.ua/faq/>.

Liudmyla Bozhuk,

*PhD of Historical Sciences, Associate Professor
of the Department of History and Documentation National Aviation University*

Tetiana Kurchenko,

*PhD of Historical Sciences, Associate Professor
of the Department of History and Documentation National Aviation University*

***Fund of valuable and rare publications of scientific libraries of
higher education institutions of Ukraine with an aviation component***

The proposed article analyzes and summarizes the peculiarities of the formation of funds of valuable and rare publications in Ukrainian institutions of higher education that prepare specialists for civil aviation. The article is intended to inform scientific and pedagogical workers, students of higher education, and the general public about the important resource of valuable and rare publications that are stored in the funds of scientific and technical libraries of Ukrainian higher education institutions with an aviation component. The purpose of the article is to analyze the specifics of the formation and organization of open (online) access to information potential, containing collections of rare publications as a component of information resources of university libraries.

The collections of valuable and rare publications, concentrated in the libraries of the aviation profile universities: The National Aerospace University M. E. Zhukovsky "Kharkiv Aviation Institute", The National Aviation University, The National Technical University of Ukraine "Ihor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute".

Recommendations on improving the work of scientific and technical libraries on the formation of a system of open access and custody of valuable documents have been formulated.

Keywords: *national cultural heritage; fund of valuable and rare publications; aviation literature; aviation specialists*

References

1. Bieliakova T. (2016). Knyzhkovi pamiatky u fondakh bibliotek medychnykh VNZ Ukrainy: istoriia i suchasnyi stan. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 5, pp. 21—25.
2. Biblioteka sohodni. *Natsionalnyi aerokosmichniy universytet im. M. Ye. Zhukovskoho "KhAI" : vebсайт*. Available at: <https://library.khai.edu/byablyaoteka-sogodnya>.
3. Kurchenko T. Ye. (2021, 03—04 hrudnia). Informatsiinyi potentsial ta zberihannia fondu tsinnykh ta ridkisnykh vydan Naukovo-tehniknoi biblioteki Natsionalnogo aviatsiinoho universytetu. *Neperervna osvita dlia staloho rozvytku: filosofsko-teoretychni konteksty ta pedahohichna praktyka : materialy IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Dnipro: Okhotnik, pp. 277—279.*

4. Oleinik S. V. & Stykhar I. Ya. (2015). *Fond rідkisnykh vydan yak vazhlyvyi faktor zabezpechennia naukovodoslidnoidiialnosti u vyshchomu navchalnomu zakladi (na prykladi naukovoi biblioteki prykarpatkoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stefanyka)*. Ivano-Frankivsk: Vyd-vo NB DVNZ, pp. 206—213.
14. Pravyla korystuvannia naukovotekhnichnoiu bibliotekoiu Natsionalnoho aerokosmichnoho universytetu im. M. Ye. Zhukovskoho "KhAI" (n. d.). *Natsionalnyi aerokosmichni universytet im. M. Ye. Zhukovskoho "KhAI" : vebсайт*. Available at: <https://library.khai.edu/pravila-korystuvannya-naukovo-tehnyachnoyu-byablyaotekoyu-nacyaonalnogo-aerokosmyachnogo-unyaversitetu-yam.-m.-ya.-zhukovskogo-haya>.
5. Pravyla korystuvannia Naukovotekhnichnoiu bibliotekoiu Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. *Naukovotekhnichna biblioteka Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu : vebсайт*. Available at: <http://www.lib.nau.edu.ua/about/RulesNew.htm>.
6. Pro biblioteku (n. d.). *Natsionalnyi aerokosmichni universytet im. M. Ye. Zhukovskoho "KhAI" : vebсайт*. Available at: <https://library.khai.edu/pro-byablyaoteku>.
7. Pro biblioteku (n. d.). *Naukovotekhnichna biblioteka Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu : vebсайт*. Available at: <http://www.lib.nau.edu.ua/about/>.
8. Fondy ta kolektsii (n. d.). *NTB Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut imeni Ihoria Sikorskoho" : vebсайт*. Available at: https://www.library.kpi.ua/resources/fondy-ta-kolektsiyi/#special_collections.
9. Kharytonenko O. (2019). "Represovani" ta "reabilitovani" pidruchnyky z kolektsii Naukovoi biblioteki NPU im. M. P. Drahomanova. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 8, pp. 48—52.
10. Tsyfrova biblioteka (n. d.). *NTB Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut imeni Ihoria Sikorskoho" : vebсайт*. Available at: <https://dil.kpi.ua/dlibra>.
11. Tsinni vydannia kintsia XIX — pochatku XX st. Z fondu Naukovotekhnichnoї biblioteki Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Ch. 1. Aviatsiia. Povitroplavannia (1897—1940): *retrospektyvnyi bibliohrafichnyi pokazhchik* (2018). Kyiv: NAU.
12. Chasti zapytannia (n. d.). *NTB Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut imeni Ihoria Sikorskoho" : vebсайт*. Available at: <https://www.library.kpi.ua/faq/>.

Надійшла до редакції 15 лютого 2024 року

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 005.922-028.27:004.056](477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2024.4(333).39-44

Olesia Fedoruk,

Doctor of Philosophy (PhD),

Senior Teacher of the Department of Document Studies
and Information Activities of the National University of Ostroh Academy,

e-mail: olesia.fedoruk@oa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7646-9604>

Security and protection of information in electronic document management systems: improving the level of cyber defense

The article describes the main threats to electronic document management systems. The importance of the electronic document management system for organizational processes of enterprises and information security is considered. Particular importance is the use of electronic document management systems for the efficiency and speed of performing organizational functions.

The article analyzes the aspects of information security when using electronic document management systems in practice and the effectiveness of implementation to ensure information security in comparison with traditional paper document management. The importance of the Information Security Strategy until 2025, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine, is emphasized. Attention is focused on the advantages of using the stages of implementing the cybersecurity model in electronic document management systems to protect information and data.

It also discusses best practices for secure document storage and sharing that promote an integrated approach to various aspects of document management security to protect confidential information from potential cyber threats. The criteria for choosing a high-quality electronic document management system, for ensuring information security and countering cyber attacks are quite important.

In particular, attention is focused on modern antivirus technologies that allow detecting almost all known viruses by comparing the code of a suspicious file with samples stored in the antivirus database. Therefore, for organizations seeking to use the latest technologies, information security is essential in electronic document management systems to increase the level of cybersecurity.

Keywords: information security; electronic document management systems; threats; cybersecurity; documents